

DOI: 10.31866/2616-7948.1(15).2025.335351

УДК 655.4/5:[303.643.3:070(477.85)

Видавнича і промоційна діяльність буковинського товариства «Руська Рада» (на матеріалах газет «Буковина» та «Народний Голос»)

Друга половина XIX — початок XX ст. характеризується активізацією національно-культурних рухів населення Буковини. Для української народності це була ще й внутрішня боротьба щодо свого розвитку в москвофільському чи народовському спрямуванні, яка зачепила фактично всі тогочасні товариства: «Руську Бесіду», «Руську Раду», «Союз», «Руську Школу» («Українську Школу») та ін. Зміни на краще почалися лише після приходу до керівництва цими організаціями представників народовського крила. Завдання і сфери їхніх зацікавлень були різні: від освітньо-просвітницької роботи до політичної, від заснування власної періодики до формування мережі народних шкіл, бібліотек і читалень. У контексті такої різноманітної діяльності цілком логічним постає і друк власної українськомовної книги. Видавничий спадок цього періоду досі залишається маловивченим. Комплексними є кілька досліджень різнонаціональної преси. Стосовно українського друку зазначимо, що маємо окремі книгознавчі статті початку XX ст., радянських часів, а також періоду незалежності. Проте науковці часто аналізували його через призму історії чи літератури, опускаючи власне видавничі аспекти.

В основі статті — виявлення видавничої та промоційної діяльності українського політичного товариства «Руська Рада». Окреслено основні аспекти їхніх видавничих зацікавлень, опрацьовано власні книжкові проекти та серії, детально охарактеризовано рекламно-промоційні видавничі публікації на сторінках часописів «Народний Голос» та «Буковина». Проаналізовано передумови заснування власної друкарні, її співпраці з різними тогочасними товариствами й видавцями, проведено статистичний огляд надрукованих книг.

Джерельну базу дослідження становлять архівні матеріали, періодичні видання, спогади учасників національних рухів, тогочасних та сучасних дослідників історії преси Буковини та друку загалом.

Ключові слова: історія друку; буковинське книговидання; національні товариства; видавничі центри; друкарня; «Руська Рада»; газета; «Народний Голос»; Чернівці.

Тарас ГРИНІВСЬКИЙ

канд. н. із соц. комунік., доц.

Чернівецький
національний університет
імені Юрія Федьковича

вул. Михайла Коцюбинського, 2,
58002, Чернівці, Україна

t.grynivskyj@chnu.edu.ua

ORCID: 0000-0002-7902-6945

Юлія МЕЛЬНИЧУК

канд. н. із соц. комунік.,
асист.

Чернівецький
національний університет
імені Юрія Федьковича

вул. Михайла Коцюбинського, 2,
58002, Чернівці, Україна

j.melnychuk@chnu.edu.ua

ORCID: 0000-0002-3991-1704

© Гринівський Т.,
Мельничук Ю., 2025

PUBLISHING AND PROMOTIONAL ACTIVITIES OF BUKOVYNA SOCIETY “RUSKA RADA” (BASED ON MATERIALS FROM THE NEWSPAPERS “BUKOVYNA” AND “NARODNYI HOLOS”)

Taras HRYNIVSKYI

*PhD in Social Communications, Associate Professor
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Mykhailo Kotsiubynskyi Str., 2, 58002, Chernivtsi, Ukraine
t.grynivskyj@chnu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-7902-6945*

Yuliia MELNYCHUK

*PhD in Social Communications, Assistant Professor
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Mykhailo Kotsiubynskyi Str., 2, 58002, Chernivtsi, Ukraine
j.melnychuk@chnu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-3991-1704*

The second half of the 19th and the early 20th centuries were characterised by the intensification of national and cultural movements in Bukovyna. For the Ukrainian nation, this period was also marked by an internal struggle for its future development in the moscophile or national direction. It was a conflict that influenced virtually all societies of that time, including “Ruska Besida,” “Ruska Rada,” “Soyuz” “Ruska Shkola” (“Ukraińska Shkola”), etc. Changes for the better began only when representatives of the nation basis took over the leadership of these organisations. Their tasks and priorities ranged from educational and awareness-raising activity to political one, as well as from grounding their own periodicals to creating a network of public schools, libraries and reading rooms. In the aspect of such diverse initiatives, it was natural that they would begin publishing Ukrainian-language books of their own. The publishing heritage of this period still remains largely understudied. Only a few studies provide a comprehensive analysis of the multinational press. It is worth to note that as for the Ukrainian publishing, there are some book-length articles in the early 20th century, the Soviet epoch and the years of independence. However, scientists have often analysed it primarily from historical or literary perspectives, paying little attention to their publishing aspects as such.

The article studies the publishing and promotional activities of the Ukrainian political society “Ruska Rada”. It outlines the main directions of the society’s publishing interests, works out its own book projects and series, and provides a detailed description of advertising and promotional materials published in the pages of “Narodnyi Holos” and “Bukovyna”. Particular attention is paid to the prerequisites for establishing the society’s own printing house, its cooperation with various societies and publishers of that time, as well as a statistical overview of the printed books.

The source base of this research includes archival materials, periodicals, memoirs of participants in the national movements, works of scientists of the past and modern researchers of the history of Bukovyna press and publishing in total.

Keywords: history of printing; Bukovyna book publishing; national societies; publishing centres; printing house; “Ruska Rada”; newspaper; “Narodnyi Holos”; Chernivtsi.

Постановка проблеми.

Друга половина XIX — початок XX ст. на Буковині характеризується активізацією національно-культурних рухів різноетнічного населення краю. На межі століть, за даними газети «Буковина» ("Товариства на Буковині", 1903), у краї офіційно було зареєстровано 821 товариство. Для української народності це ще й внутрішня боротьба щодо свого розвитку в москвофільському чи народовському спрямуванні, яка зачепила фактично всі тогочасні організації (наприклад, «Руську Бесіду» (рік заснування — 1869) «Руську Раду» (1870), «Союз» (1875), «Руську Школу» («Українську Школу») (1887) та ін. Завдання і сфери їхніх зацікавлень були різні: від освітньо-просвітницької роботи до політичної, від заснування власної періодики до формування мережі народних шкіл, бібліотек і читалень. У контексті такої різноманітної діяльності цілком логічним постає і друк власної українськомовної книги.

Попри те, що початки формування буковинського книгодруку припадають на межу XVIII–XIX ст. (найперше німецькомовних книг з друкарні П. Екгардта, хоча у 1804 р. він же надрукував «Октоих или Осмигласник», одну з перших, а можливо й першу, кириличним шрифтом), видань для української громади тривалий час було мало.

Ситуація змінилася на краще у 80-х роках XIX ст., коли керівництво національними організаціями перебрали на себе представники народовського крила, кардинально змінивши бачення національного становлення та розвитку українського населення краю, а також своєї ролі в цих процесах. Відбувся перехід від незрозумілого «язичія» до народної мови в пресі (першою стала газета «Буковина», 1885), книзі, шкільництві. І кожне з товариств зробило свій вагомий внесок у ці процеси.

Стан вивчення проблеми

Укотре констатуємо, що ґрунтовних досліджень буковинської періодики все ще дуже мало. Можемо зарахувати в їхнє число праці М. Романюка (2000), М. Вінклера (Winkler, 2007), а також спогади сучасників тогочасного медійного процесу. Видавнича справа на Буковині початку XX ст. описана в кількох дослідженнях, проте серед них і радянські праці, котрі з ідеологічних міркувань були дуже неповними. Активізувалось вивчення українського друку вже в період Незалежності, однак аналіз здійснювався переважно в контексті історії чи літератури, а суто видавничі аспекти залишались поза увагою. Серед наявних праць слід виділити ґрунтовні дослідження О. Ножака (2010а, 2010б) про різні аспекти буковинського книгодруку, наукові розвідки О. Добржанського (1999), Ю. Боднарюк (2007), Н. Миронюк (2015), Л. Шологон (2000) тощо, котрі, однак, не закрили прогалину в дослідженні видавничої справи Буковини.

Варто також звернути увагу на серію власних матеріалів авторів пропонованої статті Ю. Мельничук (Гринівський & Мельничук, 2024) та

Т. Гринівського (Гринівський, 2021a, 2021b, б.д.; Гринівський & Мельничук, 2024; Hryniw's'kyj, 2023) з історії буковинської різнонаціональної преси та книгодрукування про окремі складники окресленої наукової проблеми.

Завдання статті. Мета дослідження — аналіз видавничої та промоційної діяльності українського товариства «Руська Рада» кінця XIX — початку XX ст. у контексті просвітницьких процесів Буковини.

Завдання — визначити роль товариства «Руська Рада» у становленні українського книгодрукування Буковини; окреслити видавничий портфель товариства; охарактеризувати діяльність власної друкарні; проаналізувати видавничо-промоційні матеріали на шпальтах їхнього часопису «Народний голос».

Джерельну базу становлять архівні документи та систематичні каталоги книг, періодичні видання краю кінця XIX — початку XX ст., зокрема «Буковина» та «Народний Голос», матеріали тогочасних і сучасних дослідників буковинської преси та друку.

Виклад основного матеріалу.

Товариство «Руська Рада» (дата заснування — 31 липня 1870 р.) було першим українським політичним об'єднанням краю. Його офіційна назва — «Буковинське політичне товариство “Руська Рада” в Чернівцях», перший голова — В. Продан.

Ледь не двадцять перших років його існування характеризуються боротьбою між москвофільською та народовською частинами товариства, а також майже повною бездіяльністю впродовж 1883–1889 рр. І лише з 1889 р. воно остаточно перейшло на народовські позиції за керівництва Є. Пігуляка і півтори десятиліття було одним із найвпливовіших на Буковині (у 1897 р. мало 316 членів). 1903–1908 рр. — період малоактивності та суцільних чвар лідерів. І лише в 1909 р. за ініціативи С. Смаль-Стоцького відбулась його реорганізація в так звану мужицьку партію зі змінами в статуті. Активно діяло до 1912 р. (час банкрутства «Селянської каси», до керівництва якої входила значна частина лідерів «Руської Ради»). Перед Першою світовою війною фактично перестало існувати і більше не відновилося (натомість друкарня функціонувала до 1917 р.).

У період своєї найактивнішої діяльності товариство видавало часописи «Буковина» (перейняло від товариства «Руська Бесіда»), «Руська Рада» (з 1898 р.), «Народний Голос» (з 1909 р.), а також заснувало першу українську друкарню (1896), яка стала видавничим осередком краю, місцем друку національної книги.

Загалом видавничу діяльність товариства можна окреслити в кількох аспектах:

1. випуск власної періодики (газети «Буковина», «Руська Рада», «Народний Голос»);
2. організація роботи друкарні та власні видавничі проекти.

Періодика товариства «Руська Рада»

Перші дві згадані вище газети вже неодноразово були об'єктами детального аналізу науковців, які особливу увагу звертали на «Буковину» як перше українське знакове періодичне видання краю (маємо на увазі праці М. Романюка, А. Гречанюка, С. Костя, А. Жуковського й ін.). Ми ж у своїй розвідці детально зупинимось на «Народному Голосі», часопису періоду змін та активізації діяльності товариства.

«Народний Голос» (1909–1915), котрий видавала «Руська Рада», дуже вирізнявся від інших газет, якими опікувалось товариство. Редакційна політика видання включала захист прав народу, мови, народності та релігії. Проте газета виділялась не безпосередньо своїм контентом, бо в цьому вони не могли змагатись із «Буковиною», а саме оформленням та наявністю великої кількості оголошень, значну частину яких становила промоція продукції друкарні «Руської Ради» або інших друкарень, з якими підтримувались дружні стосунки.

М. Романюк (2000) про часопис писав так: «Особливість «Народного Голосу» — це обширна інформаційно-рекламна частина, яка в окремі роки займала від 2 до 4 сторінок. Тут містилися списки нових книг і видань, широко рекламувалася чернівецька «Народна бібліотека», діяльність «Руської каси» і торгового відділу «Селянської каси», містилися інформаційні замітки про цікаві винаходи та наукові досягнення, медичні рекомендації на зразок «Оповіданє для тих, що хорі на жолудок». Значне місце відводилося і під різного типу оголошення, здебільшого торгівельного характеру («Купуйте землю» тощо).

Верстка, поліграфічне та ілюстративне оформлення газети відзначаються певною продуманістю. Усі важливі місця в текстах публікацій виділялися напівжирним шрифтом, подавалися урозбивку, інформаційні повідомлення та рекламні оголошення поліграфічно виділялися» (Романюк, 2000, с. 189).

Про оригінальність ілюстративного оформлення свідчить, до прикладу, перша шпальта випуску газети від 25 квітня 1913 р., приурочена Великодню.

Причини періодичного припинення/відновлення виходу «Народного Голосу» та видавничої діяльності «Руської Ради» легко простежити, виходячи з матеріалів часопису. Вперше про паузу у видавничій діяльності через страйк складачів у друкарні йшла мова у ч. 59 від 26 грудня 1911 р. Зокрема, зазначено, що складачі «Руської Ради» та інших друкарень домовилися про страйк, вимагаючи підвищення платні. За свідченням редакції, всі друкарні були проти цього, проте закінчився страйк на користь складачів.

У ч. 62 від 26 січня 1912 р. редакція «Народного Голосу» звернулася до читачів із повідомленням про те, що після двох років існування часопис перестав виходити, натомість своє зусилля видавництво спрямовуватиме на газету «Нова Буковина»: «Руска Рада» пристала на се, аби не видавати далі «Народного Голосу», коли ся нова часопись, призначена для всего нашого народу, буде заспокоювати потреби селян, аби підперти пробу з'єднання всего нашого народу коло одної спільної всім організаціям часописи».

Але історія «Народного Голосу» на цьому не закінчилась: «Однак з другої половини 1912 р. газета «Народний Голос» знову відновила свій випуск. З цього приводу редакція у статті «Наша газета в 1913-ім році» писала: «Бажаючи заспокоїти бажанє наших селян, які хотіли мати свою власну газету, почали ми з початком другої половини минулого року замість тижневика “Нової Буковини”, видавати “Народний Голос” (1913. Ч. 1. С. 2)» (Романюк, 2000, с. 190).

Стосунки із С. Смаль-Стоцьким, який тривалий час очолював «Руську Раду» в редакції суттєво погіршилися наприкінці 1913 р., про що свідчить матеріал «Буковинці, лучімся!» (3 жовтня 1913 р.). Надалі він уже не співпрацював із товариством, натомість почав видавати власний часопис «Україна». Про цей факт згадував і М. Романюк, щоправда, без прив'язки до подій, які це спричинили, зазначаючи, що «Народний Голос» друкував статті про видатних людей України: «а також про буковинського громадського діяча С. Смаль-Стоцького (з 1913 р. здебільшого критичні)» (Романюк, 2000, с. 187). Такий розвиток подій негативно вплинув на подальшу долю часопису.

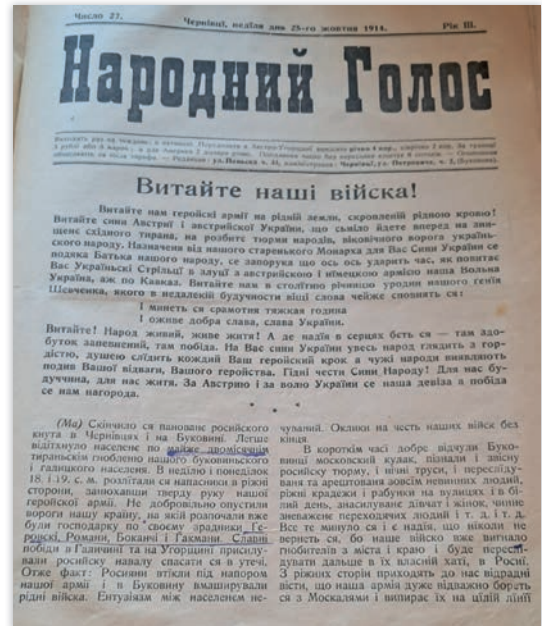
У числі від 27 лютого 1914 р. на першій шпальті опубліковано звернення «До наших читачів!», у якому йдеться про те, що газета не виходить уже більше двох місяців через страйк робітників друкарні. Причиною стали вимоги друкарів підвищити тарифну сітку на оплату їхньої праці. Але на цьому труднощі не припинились. 20 березня 1914 р. редакція публікує оголошення про те, що друкарню «Руської Ради» викупили Юрій Добровольський, Гаврило Гордий та Микола Топущак, аби «врятувати свою інституцію». Тут же опубліковано заклики до громади звертатися до них із друкарськими роботами, які обіцяють виконувати за поміркованими цінами. Відтоді в «Народному

Голосі» зазначалось, що видає часопис «Комітет», тобто малось на увазі, очевидно, що керувала процесом уже група власників.

Починаючи з ч. 27 від 25 жовтня 1914 р., редакція вперше за багато років змінила оформлення першої шпальти та логотип «Народного Голосу» і його оформлення, вочевидь, прив'язавши такі нововведення до бойових дій на Буковині, радіючи з того, що російські війська втекли з краю. Вже у ч. 30 від 22 листопада 1914 р. опублікували повідомлення про те, що часопис виходитиме надалі двічі на тиждень: у середу «Нова Буковина», а в неділю «Народний Голос» у подвійному об'ємі, тобто в редакції сподівались, що справи надалі йтимуть доволі добре. Проте склалось не зовсім так: у номері від 17 квітня 1915 р. читаємо повідомлення: «З причини московського наїзду на Буковину ми не могли видавати «Народний голос» і робимо се аж тепер. Видавництво сполучене з великими труднощами і коштами, але зробимо все можливе, щоби внести хоч трохи поради і розради між наших людей». Надалі газета виходила лише раз на тиждень, у суботу.

Зважаючи на всі труднощі, очевидно, що суттєво зменшилась і кількість промоційних матеріалів. 15 травня 1915 р. опубліковане невеличке повідомлення про вихід «Православного календаря на рік 1915», у якому зазначалось, що придбати його можна в усіх книгарнях Чернівців. Цікаво, що в ч. 10 від 19 червня 1915 р. знаходимо замітку про цей же календар, котрий можна придбати в друкарні «Руської Ради» та в редакції «Народного голосу», але вже з приміткою, що надруковане видання у Відні.

Повернення до Чернівців редакції «Буковини» в жовтні 1915 р. мало свої наслідки для «Народного Голосу». У ч. 28 від 23 жовтня 1915 р. повідомлялось, що «з слідуючим числом “Народний Голос” перестає на якийсь час виходити. Передплатники і читачі не потерплять ніякої кривди, бо замість “Народного Голосу” будуть діставати щотижня “Буковину”. До сего кроку присилували нас величезні кошти видавання двох часописів, та коли впорядкуються хоч трохи наші відносини в краю і коли наш загал пічне посилати точніше передплату, пічнемо видавати “Народний Голос” наново».

Проте відновити часопис удалось лише 1923 р., та й то лише на кілька випусків. Відновлене 1-ше число вийшло 10 травня 1923 р. з оформленням першої шпальти, як у «Народному голосі» зразка перших років його виходу. Можливо, що в такий спосіб редакція сподівалась відновити в пам'яті читачів образ популярного видання.

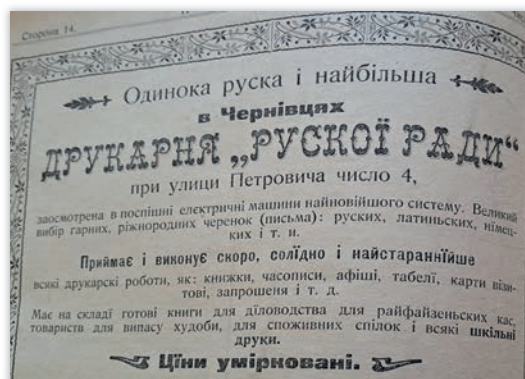
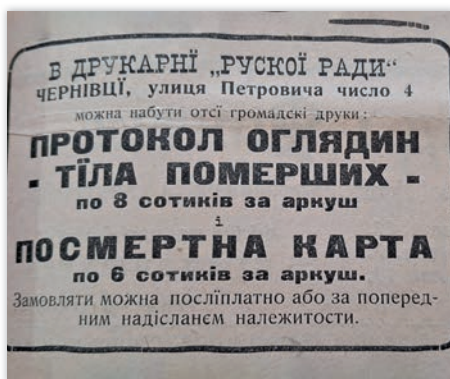
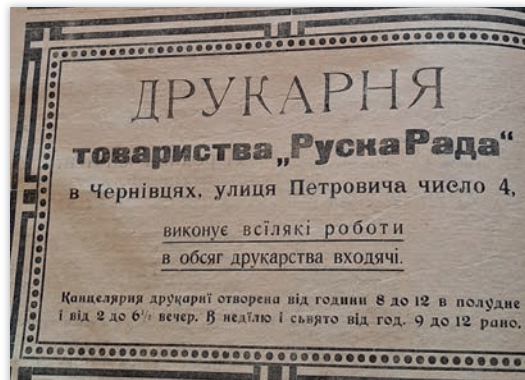
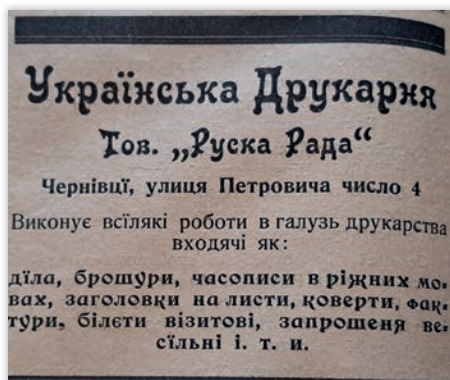
Щодо реклами та промоції на шпальтах «Народного Голосу», варто зазначити, що редакцією використовувалось кілька форм подачі — і звичайне текстове, і графічне оформлення. Для зручності ми погрупували рекламно-промоційні матеріали стосовно видавничої справи відповідно до того, що саме в них рекламувалося: 1) реклама друкарні «Руської Ради»; 2) реклама та промоція продукції чернівецьких видавництв; 3) реклама та промоція видавничої продукції з інших міст.

Використовувалась у «Народному Голосі» й самореклама, хоча вона була значно простіше оформлена, ніж інші оголошення.

1) Реклама друкарні «Руської Ради» виходила в різних варіаціях:

Проте не лише саморекламу друкарні розміщували в «Народному Голосі». Часопис активно пропагував і друковану продукцію, що виходила під егідою «Руської Ради». Особливо привертає увагу повідомлення в ч. 3 від 19 січня 1911 р. про брошуру «Волоска віра а Русини», другий наклад якої має вийти найближчим часом, він буде доповнений ілюстраціями, оскільки продукція мала політичне спрямування й передусім стосувалася визвольної національної боротьби в краї.

Спорідненою за контекстом є й книжка «Русини а Москалі», бо вона висвітлювала також суспільно-політичні питання. Оголошення про її вихід фіксуємо в ч. 12 від 23 березня 1911 р., воно супроводжувалося словами «Позір!» (Увага! — авт.) на початку тексту. У наступному номері «Народного Голосу» від 30 березня 1911 р. про згадану книжку розповідається вже значно детальніше, наведено повний зміст та сказано, що вона вміщує 112 с. «З сеї книжки довідаєся всеї правди про москвофілів, про русофільську політику, куди вона йде і до чого [...] В закацапшені села висилаєся більше примірників, як тільки хто зажадає», — підсумовується в повідомленні.

Обидві книжки використовувалися «Руською Радою» як інструмент політичної пропаганди під час передвиборчого процесу, про що чітко зазначалось у дописі в ч. 17 від 21 квітня 1911 р.: «На час виборів розсилаємо книжку «Русини а Москалі» і книжку «Русина а волоска віра» даремно кожному членови «Руської Ради», хто лиш зголоситься по сі книжки».

У контексті виборчого процесу працювала «Руська Рада» й над виданням «Закону про охорону свободи виборів і виборчих зборів та закону про виборчий примус». Брошуру українською уклав О. Луцький. «Народний Голос» розмістив повідомлення про це в ч. 25 від 19 травня 1911 р.

У ч. 29–30 від 8 червня 1911 р. «Народний Голос» розмістив повідомлення про часопис «Каменярі» (орган «Вільної організації українського учительства на Буковині»). Планувалось, що виходитиме він двічі на місяць, а редакція розташовувалась у с. Горішні Станівці, хоча видавала газету друкарня «Руської Ради».

Про «Кишеньковий календар» друкарні «Руської Ради», котрий уміщував не лише православний календар, але й корисну інформацію для селян, повідомлялось у ч. 55 від 24 листопада 1911 р.

Цікавим є те, що друкарня «Руської Ради» надавала послуги з друку шкільних метрик, про що читаємо в числі від 20 березня 1914 р. Так само шкільної освіти стосується й оголошення про «Підручник у справах шкільних» на 463 сторінки авторства Івана Герасимовича (14 травня 1914 р.).

Особливим підходом вирізняється оголошення в ч. 23 від 31 липня 1914 р., котре адресоване, знову ж таки, освітянам. Тут використане й графічне оформлення, й різні шрифти.

2) Реклама та промоція продукції чернівецьких видавництв:

26 січня 1911 р. у замітці повідомлено про випуск четвертого числа «Народної Бібліотеки». Звідси ж дізнаємося, що вона виходила книжечками на 2 друкованих аркушах два рази на місяць, а придбати її можна було в редакції «Буковини». Про «Народну Бібліотеку» йдеться і в ч. 8 від 23 лютого 1911 р. В оголошенні читаємо, що «В “Народній Бібліотеці” будуть міститися найкращі

оповідання та поезії і найцікавіші наукові розвідки та хосенні поучаючі писання». Наприкінці додається, що «Народна Бібліотека» має знаходитися в «кожкій читальні і в кожкій рускій хаті». У ч. 10 від 9 березня 1911 р. пропонується придбати видану «Народною бібліотекою» поему Т. Шевченка «Невольник», що приурочено ювілею поета.

У цьому ж числі «Народного Голосу» вміщено значного розміру оголошення під заголовком «Великим скарбом для чоловіка є добра книжка» про книги, які пропонує придбати видавничий відділ «Селянської Каси» в Чернівцях. Схоже, оголошення про книги, які пропонує «Селянська Каса», вміщене в ч. 31 від 16 червня 1911 р., проте на цей раз під заголовком «На нагороді пильності!».

«Селянської Каси» стосується й великий матеріал від 17 листопада 1911 р. під назвою «Вже вийшов "Товариш", народний ілюстрований календар на рік 1912 накладом "Селянської Каси" в Чернівцях, вул. Панська, 33». Мова йде про те, що ще минулого року це видання здобуло багато прихильників, а тому раді будуть його вітати читачі й цього річ: «Окрім добірного змісту, поміщене в календарі велике число ілюстрацій, так що календар в цілості є одним із найкращих і тому повинен знаходитися в хаті кожного свідомого Русина-Українця».

У ч. 22–23 від 12 травня 1911 р. є оголошення, що стосується ще однієї організації — «Бібліотеки для молодіж», зокрема виданої ними «Антигони» Софокла в перекладі П. Ніщинського.

Повідомляв «Народний Голос» і про книжкові новинки релігійного спрямування. Зокрема в ч. 50 від 20 жовтня 1911 р. згадується «Молитвослов для православних християн», виданий Г. Пардіні, а в ч. 51 від 27 жовтня 1911 р. уміщене повідомлення про вихід «Всеукраїнського катехизму. Число I», що з'явився у Вижниці.

У ч. 5 від 2 лютого 1911 р. повідомляється про місячник «Читальня», який видає товариство «Руська Бесіда», а також наводиться його детальний опис.

21 листопада 1913 р. «Народний Голос» публікує оголошення про те, що незабаром вийде з друку «Православний календар «Руської Бе-

Великим скарбом для чоловіка є добра книжка.

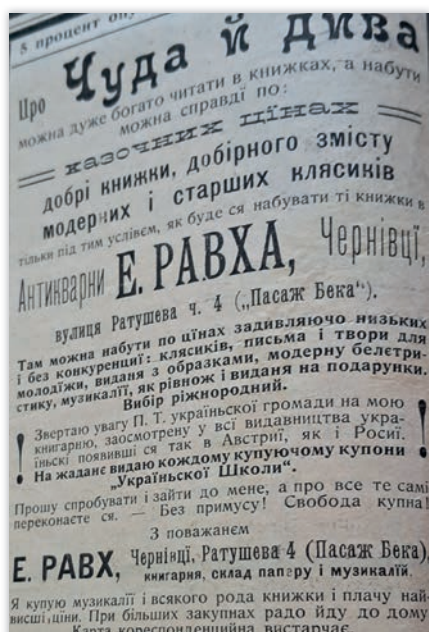
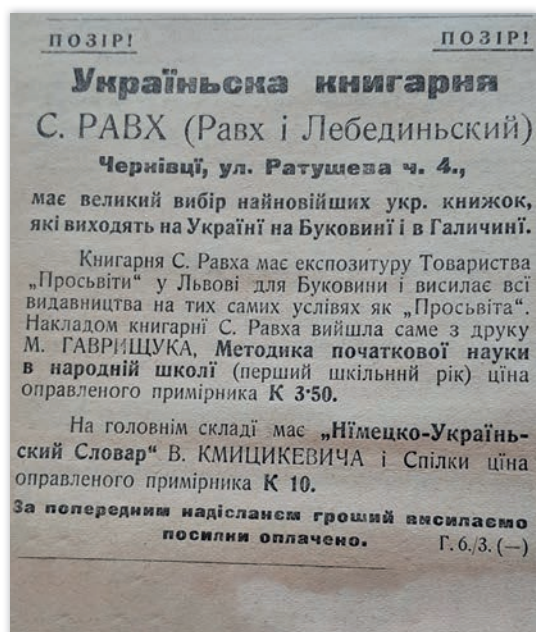
Такі користні книжки дістанете за готівку в видавничім відділі рускої «Селянської Каси» в Чернівцях. Є тут різні книжки, а ось їх спис:

1. Фрідріх Вільгельм Райфайзен	10
2. Дещо про нові спілки хліб. в Італії	10
3. Держава і руске мужицтво	20
4. Тарас Шевченко	30
5. Про молочарські спілки	40
6. Як годувати худобу	10
7. Спілки для винасму в Італії	10
8. Ф. Коконський: Сільська кооперація	10
9. Оповіданє про Тараса Шевченка	10
10. За громаду, оповиданє з образками	10
11. Оповіданє і інші оповиданя Ю. Федьковича	10
12. К. Франко: Боротьба за право, із ілюстраціями	10
13. О. Куріла: Дівчі охрещена, повість з часів кріпацтва	70
14. Д. І. Грушка: Дівчі охрещена, повість з часів кріпацтва	50
15. Як жив український народ	20
16. «Різдвяна ніч», жарт в 1 дії	20
17. Управа червоної коношини	20
18. Який поєв — таке буде живи	25
19. Про обезпеченє худоби	30
20. Громад. устав і новий виборчий закон для громад	10
21. Про нову спілку господарську	10
22. Хліборобські спілки в Німеччині	20
23. Про кооперацію	20
24. Соціальне значінє спілок	30
25. Етика і народна господарка в історії	35
26. Причини до генези, політе-і монотеїзму	30
27. Л. Андреев: Оповіданя	50
28. А. Чехов: Медвідь, Осьвідчнині і інші	250
29. Б. Ленкий: За села (II. вид.)	10
30. М. Павляк: Оповіданя	06
31. Повість о дванайцати місяцях	20
32. Фр. Коконський: Малога	10
33. Карль Евальд: Двонога	10
34. Чому цигани своєї церкви не мають	60
35. Пів сотні повісток (оправлене в полотно)	10
36. Малий колядник (пятий наклад)	10
37. Максим Горький: Мишани, сцени в домі Безсмейо-	10
38. нова, драматичний нарис в 4. діях	70
39. Антін Крушельницький: Серце	06
40. Сви́нська конституція	70
41. Фр. Коконський: Настрої	20
42. Аграрна програма французкої робітничої партії	20
43. Державна зрада і революція	20
44. Наука і розвага. 9 випусків	60
45. Козаччина	20
46. Робітничка справа в програмі Укр. нар. партії	20
47. Матія Слободіва: І хтож вона була?	10
48. Про новий виборчий закон до сойма	50
49. Жите, муки і смерть св. Івана Сучавського	40
50. Т. Галіп: Думки та пісні	30
51. М. Горький: Три оповіданя	30
52. Спадковий порядок і тестамент в Австрії	50
53. Про організації і держави	20

Купуйте отже ці цінні книжки, а з них будете мати великі користи! Спробуйте! Спробуйте! Ручимо, що не пожалуєте! — При закупні найменше 10 книжок, уділюється 20% опусту. Книжки висилають ся за попереднім надісланем належності, котру з замовлення треба висилати на адресу: **Видавничий Відділ «Селянської Каси», Чернівці, улица Панська ч. 33 (Буковина).**

сиди», а замовити його можна в «Руській касі» в Чернівцях. Уже в числі від 4 грудня 1913 р. мова йде про те, що вийшов друком «Православний календар «Руської Бесіди», а за тиждень має з'явитися й «Великий стінний календар».

Особливою оригінальністю вирізнялись оголошення про книгарню Равха. Зокрема, у випусках від 12 січня 1911 р., 6 березня 1914 р. вміщені оголошення про українську книгарню спершу Е. Равха, згодом — С. Равха (Равха та Лебединського), котра пропонує найновіші українські книжки, що вийшли на Буковині чи Галичині. Для максимального привернення уваги використано фразу «Позір!» («Увага!» — авт.).

Насамкінець, про повернення до Чернівців редакції «Буковини», котра через війну видавалась у Відні, йдеться у ч. 25 від 2 жовтня 1915 р.

3) Реклама та промоція видавничої продукції з інших міст:

У ч. 22–23 від 12 травня 1911 р. вміщене оголошення про нову книжку Василя Пачовського «Сонце Руїни», яку можна замовити в книгарні ім. Шевченка у Львові.

Про одразу два нових часописи повідомлялось у ч. 50 від 20 жовтня 1911 р.: «Яворівський Голос» та «Голос Підкарпаття». Редакція щиро вітала появу нових газет, оскільки вони були українськомовні.

У ч. 56 від 1 грудня 1911 р. під рубрикою «Нові книжки і видання» розміщене повідомлення про наклад у Львові збірки з 10 композицій на слова Т. Шевченка під назвою «Кобзар». Під цією ж рубрикою

йшлося у ч. 61 від 5 січня 1912 р. про те, що у Львові вийшов збірник «Здоровле», орган посвячений гігієнічно-санітарним справам українсько-руського народу».

31 січня 1913 р. «Народний Голос» під рубрикою «Нові книжки» повідомив про книги Грицька Чупринки, Миколи Чернявського та Івана Франка.

14 лютого 1913 р. — оголошення про прийом передплати на «Письмо з Просвіти на рік 1913». У ньому зазначається, що «Письмо з Просвіти» є конечним в руках кожного громадянського діяча і робітника на народній ниві».

28 лютого 1913 р. «Народний Голос» друкує невеличке повідомлення про книгу з географії України, видану у львівській «Всеукраїнській бібліотеці» у Львові, продає її Товариство ім. Шевченка у Львові.

У цьому ж числі є реклама часопису «Емігрант», редакція якого знаходиться у Львові, а опікується ним «Товариство св. Рафаїла». Призначена газета для українських емігрантів з Галичини й Буковини.

9 травня 1913 р. — оголошення про прийом передплати на львівський сатирично-гумористичний ілюстрований часопис «Жало».

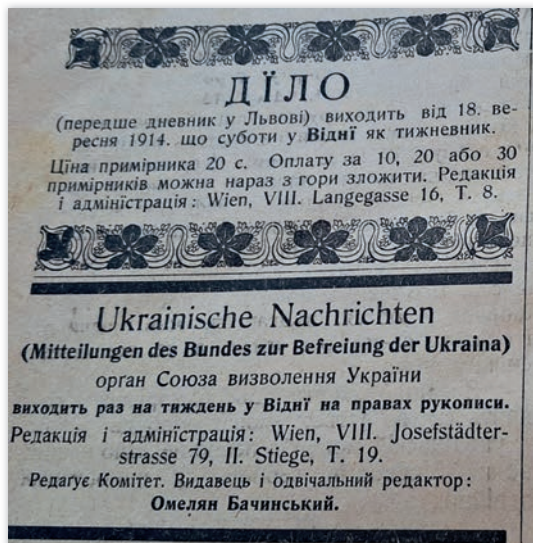
25 липня 1913 р. — оголошення про те, що зі Львова видавництво розсилає даром 1000 примірників журналу «Ілюстрована Україна» для тих, хто бажає познайомитись із виданням.

10 жовтня 1913 р. — доволі велике оголошення під рубрикою «Нові книжки і видання», в якому йдеться про нове видавництво у Львові «Бібліотека «Доброї новини», котре опублікувало вже низку книг. Передплатникам «Народного голосу» при замовленні продукції пропонується знижка. Тут же згадується й часопис «Добра новина», що виходить у Львові кожних два тижні, а також подано зміст останнього номера.

28 листопада 1913 р. у рубриці «Нові книжки і видання» оригінально розрекламовано оповідання Б. Грінченка «Чудова дівчина» («Просвіта», Катеринослав): «Перед собою маємо томик оповідань, що вже своїм зверхним виглядом вражають гарно око [...] Сеї книжечки не повинно бракувати в жодній народній школі».

10 липня 1914 р. — невеличке оголошення про те, що видавництво «Добра новина» усього за 2 корони надсилає 10 різних науково-популярних книг та 20 переписних листків, натомість у рубриці «Нові книжки і видання» розміщений дуже детальний опис книги Ю. Бачинського «Українська еміграція. Том 1. Українська еміграція в З'єднаних державах Америки» (друкарня НТШ, Львів). Також зазначається, що в Чернівцях вона продається в книгарні С. Равха.

22 листопада 1914 р. у «Народному Голосі» вперше з'явилась реклама часописів, котрі через війну виходили у Відні, мова йде, зокрема, про львівське «Діло» та орган Союзу визволення України «Ukrainische Nachrichten».

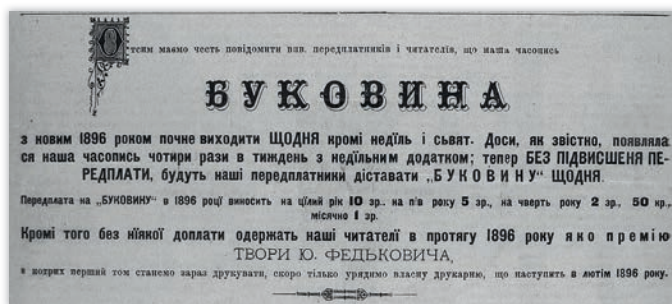
5 червня 1915 р. — оголошення про український часопис «Свобода», котрий виходить у Відні один раз на тиждень і обов'язково має бути в кожного українця. У ч. 17 від 7 серпня 1915 р. повідомлялося, що редакція «Свободи» повернулась до Львова, де до війни й розташовувалась упродовж 18 років.

Отже, саме «Народний Голос» за час свого існування фактично виконував рекламну функцію і видавництва «Руська Рада», і інших чернівецьких видавництв, а також знайомив громадськість з розвитком книговидавничої та газетної справи Західної України.

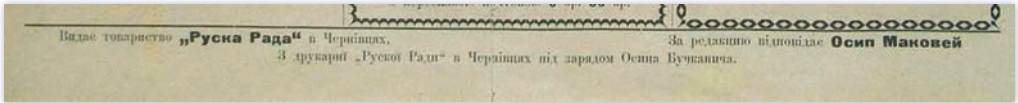
Організація роботи друкарні та власні видавничі проекти.

Як уже було зазначено вище, майже всі національні товариства активно долучалися до різноманітних видавничо-просвітницьких проектів: «Видавничою справою займалися ледве не всі просвітні та фахові товариства», — стверджує чернівецький науковець О. Добржанський (1999, с. 413–414). Для їхнього втілення послуговувалися друкарнями родини Екгардтів, Г. Чоппа й ін. Проте відчувалася потреба в заснуванні власного національного осередку українського друкованого слова у краю.

Друкарня товариства «Руська Рада» запрацювала в лютому 1896 р. Про її заснування згадувалось ще наприкінці 1895 р. на сторінках часопису «Буковина» в оголошенні про передплату (наприклад, Ч. 165–166 за 23 грудня, С. 8). Окрім загальної інформації, зазначалося: «Крім того без ніякої доплати одержать наші читателі в протягу 1896 року яко премію твори Юрія Федьковича, в котрих перший том станемо зараз друкувати, скоро тільки урядимо власну друкарню, що наступить в лютім 1896 року».

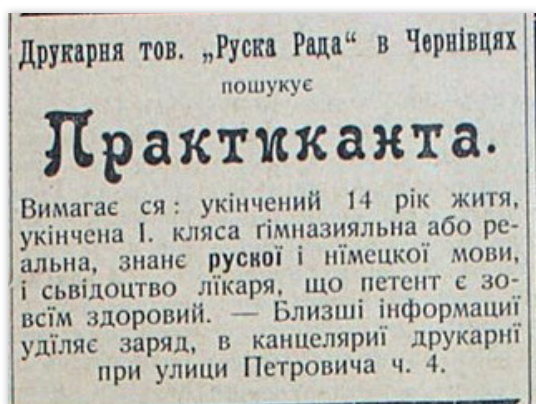
Із 1898 р. друкарня розташовувалась у приміщенні «Народного дому» (вулиця Петровича), через те помилково в багатьох джерелах згадується саме цей рік як час заснування. Проте вже з Ч. 27 від 6 (18) лютого 1896 р. місцем друку газети «Буковина» замість друкарні Г. Чоппа зазначається друкарня «Руської Ради» під зарядом О. Бучканича.

Українське суспільство дуже радо сприйняло новину про відкриття друкарні і всіляко намагалось долучитися до цієї важливої ініціативи. Буквально одразу на сторінках «Буковини» знаходимо відповідні згадки, наприклад, у випуску за 21 лютого 1896 р.: «На нашу друкарню прислав радник Титко Ревакович з Підбужа гарний дарунок в сумі сто зр. з таким привітом: “З цілого серця засилаю щире бажане: Щастя Боже першій руській друкарні буковинській! Нехай она причинить ся до двигнення народу буковинсько-руського з темноти духовної, а вже через то двигне его і з занепаду матеріального. Що дай Боже!” Видавництво «Буковини» складає сему вив. патріоту за дарунок щирю прилюдну подяку. Також один буковинський св'ященик прислав нам малий дарунок на друкарню, і також з такими щирими, теплими словами, що ми їх високо мусимо цінити». Варто наголосити, що чимало інформації про діяльність цієї друкарні можна почерпнути саме зі сторінок газети «Буковина», яка на той час уже перейшла під опіку «Руської Ради». Навіть троє із чотирьох керівників друкарні свого часу були одночасно головними редакторами часопису, а саме І. Хромовський (1897–1898), В. Секерський (1898–1903) та І. Захарко (1903–1906).

У 1896 р. маємо перші друки (наприклад, «Рільнича продукція у східній Галичині і на Буковині» В. Будзиновського). А з наступного 1897 р. їхня кількість лише постійно зростала: твори В. Будзиновського із серії «Універсальна бібліотека» («Стрімголов», «Як чоловік зійшов на пана»), О. Кобилянської («Природа», «Некультурна»), О. Маковей («Залісе»), просвітницькі праці С. Смаль-Стоцького («Буковинська Русь»), В. Антоновича («Бесіди про козацькі часи на Україні»), В. Будзиновського («Ґрунтовий податок»), а також «Ілюстрований буковинський православний календар на рік звичайний 1898. Рочник XXV» товариства «Руська Бесіда».

Остання назва чітко вказує на те, що друкарня не обмежувалася друком книг лише товариства «Руська Рада», а закликала до співпраці різні організації, надавала різноманітні друкарські послуги та ще й різними мовами, про що, зокрема, зазначалося в оголошенні газети «Буковина» (1898. Ч. 19. С. 4): «Перша на Буковині руска друкарня <...> приймає всякі

роботи друкарські як: діла, брошури, оголошення, табелі, цінники, рахунки, карти візитові, запрошення весільні, карти заручин, наголовки на листи і конверти і т. п., і т. п. в мовах рускій, польській і німецькій. Добір букв великий. <...> Великий склад друксортів для шкіл народних. Русини! Удавайте ся з роботами до своєї «Рускої Друкарні».

Упродовж всього періоду діяльності друкарні видавці значну увагу приділяли покращенню друку, ошатності та грамотності видань, дбали про власну репутацію. Тому постійно відбувався пошук професійних кадрів, наприклад, зі знанням німецької та української мови (Буковина. 1909. Ч. 7).

Охарактеризувати весь пласт продукції за видами та жанрами доволі проблематично, оскільки колектив друкарні брався за різно-

манітні проекти різних організацій, товариств, а також окремих авторів та видавців. Розділимо їх на окремі групи і доповнимо детальними бібліографічними описами, аби узагальнити все розмаїття співпраці (подано за тогочасною стилістикою — *авт.*).

1) Твори українських письменників.

Левову частку становили твори авторів з Буковини та Галичини — О. Маковея, О. Кобилянської, Ю. Федьковича, Є. Пігуляка, І. Карбулицького, Я. Веселовського, А. Крушельницького, М. Черемшини, Д. Лукіяновича, Т. Галіпа, В. Стефаніка та ін.

Кобилянська О. Людина: повість з жіночого життя; присвячено Високоповажній Наталі Кобринській. — Чернівці: Накладом редакції «Буковини»; З друкарні «Рускої Ради» під зарядом В. Секерського, 1899. 110 с.;

Бажанський І. Пропасть: Оповіданє. — Чернівці: З друкарні тов. «Руска Рада» під зарядом В. Секерського, 1900. 52 с. (Видання тов. «Рускої Бесіди» в Чернівцях; Ч. 159);

Крушельницький А. Серце. — Чернівці: З друкарні тов. «Рускої Ради», 1901. 60 с. (Видавництво акад. тов. «Молода Україна» в Чернівцях; Ч. 5);

Федькович Ю. Опришок і інші оповідання Юрія Федьковича. — Чернівці: З друкарні «Рускої Ради» в Чернівцях під зарядом І. Захарка, 1910. 34 с. (Народня Бібліотека; ч. 20; Редактор: Др. Л. Козут).

Друкувалися також твори українських авторів з підросійських територій, хоч їх було набагато менше:

Дніпрова Чайка. Хрестонос: оповідання. — Чернівці: 3 друкарні тов. «Рускої Ради» під зарядом І. Захарка, 1903. (Видане «Рускої Бесіди» в Чернівцях);

Різдвяна ніч: Жарт в 1 дії / М. Старицького (тема Гоголя). — Чернівці: 3 друкарні «Рускої Ради» під зарядом І. Захарка, 1910. 16 с. (Народня Бібліотека; Ч. 29. Редактор: Др. Лев Когут).

Окрема категорія — твори художньої літератури для дітей:

Гостинець чемним діточкам. — Чернівці: 3 друкарні «Рускої Ради», 1903. 16 с. (Видане філії товариства «Руска Школа»; Ч. 1);

Пів сотні повісток для руских діточок / За Гофманом і Шмідом переповів О[мельян] П[опович]. — Чернівці: Друкарня «Рускої Ради» під зарядом І. Захарка, 1903. 55 с. (Видання «Рускої Школи» в Чернівцях);

Кобринська Н. Казки. — Чернівці: Видане Дениса Лукіяновича; Наклад власний; 3 друкарні тов. «Рускої Ради» під зарядом І. Захарка, 1904. 104 с. (Наукова бібліотека ім. Івана Франка; № 1).

2) Переклади з інших мов.

Гоголь М. Ревізор. Комедия в пяти діях / Переклав В. Сімович. — Чернівці: 3 друкарні тов. «Рускої Ради», 1901. 152 с. (Видавництво акад. тов. «Молода Україна» в Чернівцях; Ч. 1);

Ростанд Е. Романтичні: Комедия в трьох діях; Переклав Ф. Коковський. — Чернівці: Накладом Й. Стадник; 3 друкарні тов. «Руска Рада», під зарядом І. Захарка, 1908. 82 с. (Бібліотека аматорських театрів; Ч. 1).

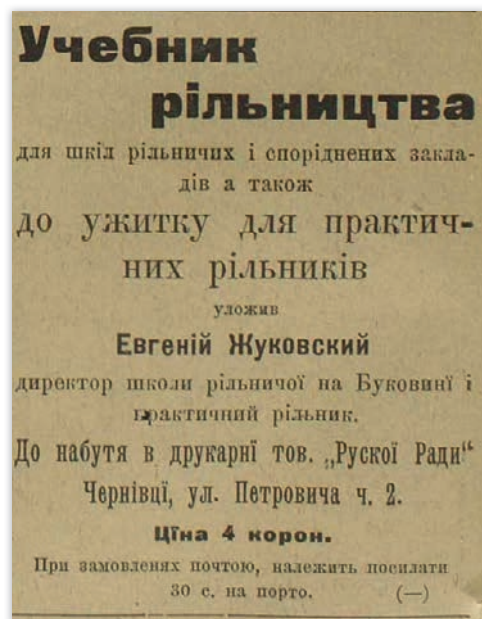
3) Літературно-критичні твори.

Руско-українська література / Написав др. І. Франко. — Чернівці: Накладом редакції «Буковини»; 3 друкарні тов. «Руска Рада» в Чернівцях під зарядом В. Секерського, 1898. 36 с.

4) Підручники для шкіл.

Руска читанка для першої класи шкіл середних / Уложив С. Шпойнаровський. — Чернівці: Накладом Енгля і Суханки; 3 друкарні тов. «Рускої Ради», 1900. 248 с.

Жуковский Е. Учебник рільництва для шкіл рільничих і споріднених закладів, а також до ужитку для практичних рільників. — Чернівці: Друк. тов. «Руска Рада»; Накладом тов. «Руска Школа» в Чернівцях, 1903. VIII+101+98+96+52+XII с. (згадка про неї є газеті «Буковина», 1904. Ч.114)

5) Методичні видання для шкіл.

Гавришук М. *Методика науки в школі народній. Ч. 2: Наука наглядна.* — Чернівці: З друкарні тов. «Руска Рада» під зарядом В. Секерського, 1900. 116 с. (Вид. тов. «Руська Школа» в Чернівцях, Ч. 6).

6) Словники.

Русько-німецький словар = Ruthenisch-deutsche Wörterbuch / Уложив О. Попович. — Чернівці: Накладом І. Рехенберга і С-ки; З друкарні «Рускої Ради», 1904. 320 с.

Руско-латинський словарець для руских гімназий / Зладив проф. Ю. Кобилянський. — Чернівці: З друк. тов. «Руска Рада»; Накладом Р. Шаллього, 1907. 408 с.

7) Книги з питань релігії.

Студії богословські о. Евграфа Будильця. *Провідник на чудодійну тайну Каяня.* — Чернівці: З друкарні тов. «Рускої Ради», 1899. 524 с.

Житє, муки, смерть і історія перенесеня моцїв сьв. Івана Сучавського / Уложив після історичних джерел сьвященник Денис Єремійчук. — Чернівці: Накладом товариства «Рускої Бесіди»; Друк. тов. «Руска Рада», 1901. 32 с. (Народна бібліотека для духовної осьвіти; Ч. 1).

8) Книги з історії Буковини, України, світу.

Умінський В. *Як повстала наша земля і який буде її кінець.* — Чернівці: З друкарні тов. «Рускої Ради» під зарядом В. Секерського, 1902. 84 с. (Видане тов. «Руска Бесіда» в Чернівцях; ч. 167).

Кордуба М. *Ілюстрована історія Буковини.* — Чернівці: З друкарні тов. «Руска Рада» під зарядом І. Захарка, 1906. 89 с.

Як жив український народ: Коротка історія України. — Чернівці: Друкарня тов. «Руска Рада» під зарядом І. Захарка, 1909. 56 с. (Народна бібліотека; Ч. 16. Редактор: Др. Л. Когут).

Кордуба М. *Картини із Всесвітньої Історії для народних і виділових шкіл.* — Чернівці: Вид. тов. «Укр. Школа» в Чернівцях; З друк. тов. «Руска Рада» під зарядом І. Захарка, 1909. — VIII, 128 с.

9) Публіцистика.

Що тепер діяти? Письмо М. Павлика до з'їзду русько-української радикальної партії з 22.XI.1902 р. і додаток. — Чернівці: З друкарні тов. «Рускої Ради», 1903. 32 с. (Видання Р. У. М. С. Ш.);

Драгоманов М., Павлик М. *Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом (1876–1895). Т. 3 (1878–1881) / зладив М. Павлик; видав Л. Когут.* — Чернівці: З друкарні тов. «Руска Рада» під зарядом І. Захарка, 1910. 520+XI с.;

Хай живе самостійний український університет!: Боротьба львівської академічної молоді проти ополячування в університеті. — Львів–Чернівці: Накладом В. Кульматичького; З друкарні тов. «Руска Рада», 1910. 23 с.;

Сімович В., Др. З. Кузеля, Др. Кордуба. *На могилу Бориса Грінченка: Три промови, виголошені В. Сімовичем, З. Кузелею, М. Кордубою на жалібній*

академії дня 22/V 1910 року в Чернівцях. — Чернівці: Руска Рада, 1910. 26 с. (Світова Бібліотека; Ч. 6).

10) Законодавчі акти та їхнє роз'яснення, статuti організацій.

Приписи про заступництво держави і про вибори до ради державної з поясненнями / Вид. Л. Козут. — Чернівці: Руска Рада, 1907. 128 с. (Народна б-ка; Ч. 1).

Домбровский В. Громадский устав для воеводства Буковины і виборчий закон для громад. — Чернівці : Накладом політичного тов. «Руска Рада»; З друкарні тов. «Руска Рада» під зарядом І. Захарка, 1910. 96 с.

«Руський дім народний», товариство. Статут товариства «Руський Дім Народний» в Чернівцях. — Чернівці: Друкарня «Рускої Ради», 1897. 15 с.

11) Книги господарські.

Смаль-Стоцький С. Порадник, як закладати каси позичкові і щадни-чі (райфайзенки). Для руских громад на Буковині. — Чернівці: Друк. тов. «Руска Рада», 1900. 52 с.

Канюк С. Про обезпеченє худоби. — Чернівці : З друкарні тов. «Руска Рада» під зарядом І. Захарка, 1909. 40 с. (Народна Бібліотека. Ч. 17. Редактор: Др. Л. Козут).

Бедронь Я. Який посів таке буде жниво / За Я. Бедроньом подав А. Веретельник. — Чернівці: З друкарні «Рускої Ради» в Чернівцях під зарядом І. Захарка; Видає Господарский відділ Союза руских хліборобских спілок на Буковині «Селяньска Каса», 1910. 16 с. (Хліборобска Бібліотека; ч. 2; Редактор: Др. Л. Козут).

12) Календарі.

Вони були дуже популярними на межі століть, ледь не кожне товариство намагалося їх видавати. Виходили щорічно із певними видозмінами.

Ілюстрований буковинський православний календар на рік звичайний 1898. Рочник XXV / [Укл. О. Попович.] — Чернівці: З друкарні «Рускої Ради» під зарядом І. Хромовського; Накл. літ. тов. «Руська Бесіда», 1897. ч. 158;

Буковинський православний календар на рік звичайний 1906. Річник 33. — Чернівці: З друк. тов. «Руска Рада», 1905. 31 с.;

Товариш. Народний календар на рік звичайний 1909 / Видав Союз руских хліборобских спілок на Буковині «Селяньска Каса». — Чернівці: З друкарні тов. «Руска Рада» під зарядом І. Захарка, 1908. 302 с.;

1905. Календарик для руских діточок. — Чернівці: З друкарні «Рускої Ради», 1904. 32 с. (Виданє черн. філії тов. «Руска Школа»; Ч.11).

Загалом за весь час існування друкарні лише українськомовних видань ми зафіксували понад 250 назв, а були ще друки іншими мовами краю. Тому роботи для дослідників історії буковинського видавничого руху залишається ще дуже багато.

Щодо власних видавничих проєктів, то вони були не настільки потужними, як, наприклад, у «Руської Бесіди». Це пояснюється, на нашу думку, кількома чинниками: тривалою боротьбою між москвофільською

та народовською частинами, періодами майже повної бездіяльності, різноманітними чварами в керівництві, організацією власної періодики, а також зосередженістю на роботі друкарні, яка стала центром українськомовного друку. Тому перші друки — це переважно брошуркові видання (наприклад, «Про Буковинський сойм красвий і про вибори до сойму: Поученне для буковинських руских виборців» (1890. 32 с.); Статут буковинського політичного товариства «Руска Рада» ([1893?]. 4 с.)).

Чимало видань виходили за ініціативи редакції газети «Буковина», яка на той час перейшла під опіку «Руської Ради». Серед них: *Царівна, оповіданє Ольги Кобилянської / Вступ Осипа Маковея. — Чернівці: Накладом редакції «Буковини», 1896. 428 с.; Лепкий Б. З села : збірка оповідань. — Чернівці : Накладом ред. «Буковини»; 3 друк. тов. «Руска Рада» під зарядом І. Хромовського, 1898. 84 с.*

Проте надалі з'являються різнопланові проєкти, наприклад, «Бесіди про часи козацькі на Україні» В. Антоновича (1897. 159 с.); «Сина книжечка. Образки» В. Стефаника (1899. 132 с.). У них чітко зазначалося, що видається «накладом товариства “Руска Рада”»,.

Товариство також заснувало дві видавничі серії. Перша з них — народна бібліотека політичного спрямування «Наука і розвага» (заснована 1 січня 1903 р. під керівництвом Л. Когути). В її основі — передруки публіцистичних та художніх творів політико-пропагандистського характеру («Самостійна Україна» М. Міхновського, «Страйк і бойкот» В. Будзиновського), які раніше виходили окремими книгами або друкувалися в газетах «Гасло», «Селянин» та ін. Деякі з цих творів, як зазначає дослідник О. Ножак (2010b), навіть «були на той час заборонені в Галичині, про що сільські староства попереджували Галицьке намісництво» (с. 163).

Інша серія, заснована 1910 р., була без загальної назви, проте з наскрізною нумерацією кожного наступного видання та вказівкою на організацію. Видання були дуже популярними, перевидавалися по кілька разів. На думку О. Ножака (2010a), «тодішні українські брошури не надто рясніли любов'ю ані до російської політики, ні до прорумунських настроїв, натомість справедливо і без шовінізму пропагували українську ідею. Автори видань буквально роз'яснювали неосвіченому народові його власне походження, апелюючи до історичних даних, мовних явищ, культурних особливостей» (с. 93). Так, у передмові до другого видання «Русини а “волоска” віра» (1911, с. 3) автор зазначив: «Перший наклад сеї книжочки розійшов ся за один місяць. Наші люди порозхапували її з великою жаждою, прочитали з великим запалом, радіючи цілою душею, що довело ся їм серед густого тумана ворожих брїхонь, побачити ясне сьвітло правди і щирої науки». Тут побачили світ брошури «Громадський устав і новий виборчий закон для громад» В. Домбровського (1910), «Про новий виборчий закон до сойму» Г. Герасимовича (1910), «Русини — а Москалі» (1911), «Закон про охорону свободи виборців і ви-

борчих зборів, та закон про виборчий примус» (1911) тощо. Детальну інформацію про ці видання, як зазначалося вище, можна було отримати на сторінках часопису «Народний Голос». Проте через різні причини власна видавнича діяльність 1914 р. фактично припинилась.

Висновки

«Руська Рада», як і низка інших тогочасних організацій Буковини, пройшла складний шлях свого становлення та розвитку в умовах різноетнічного середовища, активно долучалася до різноманітних просвітніх проєктів та ініціатив, сприяла формуванню національної ідентичності українського населення краю. Однак ця її робота була не-систематичною та з певними перервами, адже були в її історії і періоди активності, і майже повної бездіяльності. У найкращі свої часи товариство видавало часописи «Буковина» (перейняло від товариства «Руська Бесіда»), «Руська Рада» (з 1898 р.), «Народний Голос» (з 1909 р.), а також заснувало першу українську друкарню (1896), яка стала видавничим осередком краю, місцем друку національної книги.

Загалом видавничу діяльність «Руської Ради» можна окреслити в кількох аспектах: випуск періодики (газети «Буковина», «Руська Рада», «Народний Голос»), організація роботи друкарні товариства та власні книжкові ініціативи.

Саме часопис «Народний Голос» став платформою для реклами та промоції видавничої продукції і Буковини, і інших міст Західної України, а подекуди й закордоння. Цьому сприяли і можливості друкарні оформляти рекламні оголошення в індивідуальному стилі, використовуючи графічні елементи, і, вочевидь, контакти «Руської Ради» як товариства з іншими подібними організаціями, що сприяло обмінові інформацією про новинки у видавничій галузі. Натомість «Буковина» як найпопулярніший часопис того періоду похвалитись такою великою кількістю промоційних матеріалів, пов'язаних з друкарнею «Руської Ради», не могла.

«Народний Голос» активно публікував рекламні оголошення самої друкарні «Руської Ради», послуги якої щораз висвітлювались під іншим кутом, а також оригінально подавав оголошення щодо послуг інших чернівецьких друкарень та книгарень. Інформація про новинки книжкової та газетної продукції переважно висвітлювалась під рубрикою «Нові книжки та видання».

Труднощі в діяльності товариства «Руська Рада» спричиняли й проблеми у виданні «Народного Голосу», через що спостерігається певна нерівномірність у кількості рекламних та промоційних матеріалів. Проте «Народний Голос» як майданчик для пропагування новинок у галузі книжкової та газетної продукції, вочевидь, виконав свою функцію.

Стосовно власних видавничих проєктів, то вони були не настільки потужними, як, наприклад, у «Руської Бесіди». Їх можна об'єднати у певні групи: окремі брошуркові та книжкові друки, видання, що виходили за ініціативи редакції газети «Буковина», яка на той час перейшла під опіку «Руської Ради», дві власні видавничі серії. Перша з них — це народна бібліотека політичного спрямування «Наука і розвага» (заснована 1 січня 1903 р. під керівництвом Л. Когута, в її основі — передруки публіцистичних та художніх творів політико-пропагандистського характеру, які раніше виходили окремими книгами або друкувалися в газетах «Гасло», «Селянин»). Інша серія, заснована 1910 р., була без загальної назви, проте з наскрізною нумерацією кожного наступного видання, що об'єднувало різноманітні книжкові проєкти популярного змісту.

Найзнаковішим досягненням «Руської Ради», на нашу думку, у сфері буковинського книговидання є заснування власної друкарні, яка стала на десятиліття центром друку української книги, осередком, довкола якого єдналися всі тогочасні національно-свідомі товариства. Як результат — широка тематична, жанрова й видова палітра надрукованих книг, а також обсяги видавничої співпраці. Навіть коли товариство фактично припинило своє існування, друкарня ще кілька років продовжувала плідно працювати на благо національно-культурного розвитку українського населення Буковини.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Боднарюк, Ю. (2007). Особливості становлення української видавничої справи на Буковині (на прикладі діяльності студентського товариства «Союз» у 80-х рр. XIX ст.). *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича: Слов'янська філологія*, 321–322, 56–63.
- Гринівський, Т. (2021a). Редакторсько-видавнича та публіцистична діяльність Василя Сімовича на Буковині початку XX ст. *Поліграфія і видавнича справа*, 1(81), 158–167. <https://doi.org/10.32403/0554-4866-2021-1-81-158-167>
- Гринівський, Т. (2021b). Українське книговидання Буковини кінця XIX — початку XX ст.: організаційний та тематичний аспекти. *Український інформаційний простір*, 1(7), 138–148. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(7\).2021.233884](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(7).2021.233884)
- Гринівський, Т. (б.д.). Товариство «Руська бесіда»: видавничий рух від московфільського «язичія» до національного пробудження. Читомо. Взято 5 січня, 2025 року з <https://chytomo.com/tovarystvo-ruska-besida-vydavnychyj-rukh-vid-moskofil'skoho-iazychiia-do-natsionalnoho-probudzhennia/>
- Гринівський, Т., & Мельничук, Ю. (2024). «Bukowinska gazeta polska» (1921) в контексті мультинаціонального культурного руху на Буковині. *Teka Komisji Polsko-Ukraińskich Związków Kulturowych*, 6(19), 10–121.
- Добржанський, О. (1999). Національний рух українців Буковини другої половини XIX — початку XX століття. Золоті литаври.
- Миронюк, Н. Д. (2015). Видавнича справа «Коронного краю» кінця XIX — початку XX ст. очима сучасних дослідників. *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*, 3, 97–99.

- Ножак, О. З. (2010a). Історія видавничої справи на Буковині до 1918 р.: її радянська інтерпретація у 50–60-х рр. XX ст. *Наукові записки Інституту журналістики*, 39, 92–96.
- Ножак, О. З. (2010b). «Ми держати ся мем давної програми...» (серійні видання в Чернівцях наприкінці XIX — початку XX століття). *Наукові записки Інституту журналістики*, 40, 159–165.
- Романюк, М. М. (2000). *Українська преса Північної Буковини як джерело вивчення суспільно-політичного життя краю (1870–1940 рр.)* [Дисертація доктора історичних наук, Львівське відділення Інститут української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України].
- Товариства на Буковині. (1903). *Буковина: часопись політична і наукова для народа руского*, 135, 1–2.
- Шологон, Л. (2000). Видавнича діяльність товариства «Українська школа» в Чернівцях (1887–1914). *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича: Історія*, 96–97, 161–171.
- Hryniv's'kyj, T. (2023). Die ukrainischsprachige Presse in der Bukowina. In A. Corbea-Hoișie, S. Höhne, O. Matychuk, & M. Winkler (Eds.), *Handbuch der Literaturen aus Czernowitz und der Bukowina* (pp. 197–200). J. B. Metzler.
- Winkler, M. (2007). *Jüdische Identitäten im kommunikativen Raum: Presse, Sprache und Theater in Czernowitz bis 1923*. Edition Lumiere.

REFERENCES

- Bodnariuk, Yu. (2007). Osoblyvosti stanovlennia ukrainskoi vydavnychoi spravy na Bukovyni (na prykladi diialnosti studentskoho tovarystva "Soiuz" u 80-kh rr. XIX st.) [Peculiarities of the formation of Ukrainian publishing in Bukovina (on the example of the activities of the student society "Soiuz" in the 80s of the 19th century)]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho natsionalnoho universytetu imeni Yu. Fedkovycha: Slovianska filohiia*, 321–322, 56–63 [in Ukrainian].
- Dobrzhanskyi, O. (1999). *Natsionalnyi rukh ukrainsiv Bukovyny druhoi polovyny XIX — pochatku XX stolittia* [The national movement of Ukrainians in Bukovina in the second half of the XIX — early XX century]. *Zoloti lytavry* [in Ukrainian].
- Hrynivskyi, T. (2021a). Redaktorsko-vydavnycha ta publitsystychna diialnist Vasylia Simovycha na Bukovyni pochatku XX st. [Editorial, publishing and publicistic work of Vasyl Simovych in Bukovina at the beginning of the 20th century]. *Printing and Publishing*, 1(81), 158–167. <https://doi.org/10.32403/0554-4866-2021-1-81-158-167> [in Ukrainian].
- Hrynivskyi, T. (2021b). Ukrainske knyhovydannia Bukovyny kintsia XIX — pochatku XX st.: Orhanizatsiinyi ta tematychnyi aspekty [Ukrainian book publishing of Bukovina late 19th — early 20th century: The organizational and thematic aspects]. *Ukrainian Information Space*, 1(7), 138–148. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(7\).2021.233884](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(7).2021.233884) [in Ukrainian].
- Hrynivskyi, T. (2023). Die ukrainischsprachige Presse in der Bukowina [The Ukrainian-language press in Bukovina]. In A. Corbea-Hoișie, S. Höhne, O. Matychuk, & M. Winkler (Eds.), *Handbuch der Literaturen aus Czernowitz und der Bukowina* [Handbook of Literatures from Chernivtsi and Bukovina] (pp. 197–200). J. B. Metzler [in German].
- Hrynivskyi, T. (n.d.). *Tovarystvo "Ruska besida": Vydavnychiy rukh vid moskovofilskoho "iazychiia" do natsionalnoho probudzhennia* [The "Ruska besida" society: Publishing movement from muscovite "paganism" to national awakening]. Chytomo. Retrieved January 5, 2025, from <https://chytomo.com/tovarystvo-ruska-besida-vidavnychiy-ruk-vid-moskovofilskoho-iazychiia-do-natsionalnoho-probudzhennia/> [in Ukrainian].

- Hrynivskiy, T., & Melnychuk, Yu. (2024). "Bukowinska gazeta polska" (1921) v konteksti multynatsionalnoho kulturnoho rukhu na Bukovyni ["Bukowińska Gazeta Polska" (1921) in the Context of the Multinational Cultural Movement in Bukovina]. *TEKA of the Commission of Polish-Ukrainian Cultural Ties*, 6(19), 10–121 [in Ukrainian].
- Myroniuk, N. D. (2015). Vydavnycha sprava "Koronnoho kraiu" kintsia XIX — pochatku XX st. ochyma suchasnykh doslidnykiv [Publishing "Crown Land" late XIX — early XX century through the eyes of contemporary researchers]. *State and Regions. Series: Social Communications*, 3, 97–99 [in Ukrainian].
- Nozhak, O. Z. (2010a). Istoriia vydavnychoi spravy na Bukovyni do 1918 r.: Yii radianska interpretatsiia u 50–60-kh rr. XX st. [History of publishing at Bukovina until 1918: Its soviet interpretation in the 50–60-s of the XX century]. *Scientific Notes of the Institute of Journalism*, 39, 92–96 [in Ukrainian].
- Nozhak, O. Z. (2010b). "My derzhaty sia mem davnoi programy..." (Seriini vydannia v Chernivtsiakh naprykintsi XIX — pochatku XX stolittia) ["We stick to the meme of the ancient program" (Serial editions in Chernivtsi in the late XIX — early XX century)]. *Scientific Notes of the Institute of Journalism*, 40, 159–165 [in Ukrainian].
- Romaniuk, M. M. (2000). *Ukrainska presa Pivnichnoi Bukovyny yak dzherelo vyvchennia suspilno-politychnoho zhyttia kraiu (1870–1940 rr.)* [Ukrainian press of Northern Bukovina as a source for socio-political studies of the region (1870–1940)] [Doctoral Dissertation, Lvivske viddilennia Instytut ukrainskoi arkheohrafii ta dzhereloznavstva imeni M. S. Hrushevskoho NAN Ukrainy] [in Ukrainian].
- Sholohon, L. (2000). Vydavnycha diialnist tovarystva "Ukrainska shkola" v Chernivtsiakh (1887–1914) [Publishing activities of the Ukrainian School society in Chernivtsi (1887–1914)]. *History Journal of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University*, 96–97, 161–171 [in Ukrainian].
- Tovarystva na Bukovyni [Societies in Bukovina]. (1903). *Bukovyna: Chasopys politychna i naukova dlia naroda ruskoho*, 135, 1–2 [in Ukrainian].
- Winkler, M. (2007). *Jüdische Identitäten im kommunikativen Raum: Presse, Sprache und Theater in Czernowitz bis 1923* [Jewish identities in communicative space: Press, language, and theater in Czernowitz until 1923]. Edition Lumiere [in German].

Надійшла: 09.01.2025; Прийнято: 28.04.2025;

Статтю вперше опубліковано онлайн: 18.07.2025

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons «Attribution» 4.0.